

NOWE REGULACJE W ZAKRESIE OCHRONY DZIECKA W POSTĘPOWANIU KARNYM I SKUTKI ICH WPROWADZENIA

JOANNA MIERZWIŃSKA-LORENCKA

Analiza przyjętych w polskim kodeksie karnym rozwiązań wskazuje na tendencje zmierzające do zwiększenia represyjności prawa karnego w odniesieniu do przestępstw z udziałem dzieci, poszerzania obszaru kryminalizacji oraz wprowadzania rozwiązań o charakterze prewencyjno-ochronnym w postaci środków karnych, środków zabezpieczających, ograniczenia możliwości zatarcia skazania oraz szczególnego trybu przeprowadzania czynności procesowych z udziałem małoletnich.

Problematyka przestępczości z udziałem dzieci, w tym głównie przestępstw na tle seksualnym i związanych z handlem dziećmi pozostaje także w sferze zainteresowań Unii Europejskiej, która od wielu lat zwraca uwagę na konieczność stworzenia efektywnych mechanizmów przeciwdziałania tego rodzaju przestępczości oraz pomocy ofiarom przestępstw.

W polskiej procedurze karnej małoletniemu przysługują wszystkie gwarancje procesowe, jakie zastrzeżone są dla dorosłego, oraz pewne dodatkowe uprawnienia związane z koniecznością wyjątkowego traktowania podmiotu jakim jest dziecko. Gwarancje procesowe świadka (niezależnie od jego wieku) zaliczane są do katalogu podstawowych praw człowieka podlegających ochronie w polskim porządku prawnym, a także do wynikających z aktów prawa międzynarodowego praw podmiotowych jednostki¹.

Pozycję procesową świadka – bez względu na jego wiek – wyznacza przede wszystkim katalog jego obowiązków i zespół uprawnień, którymi dysponuje. Unormowane w kodeksie postępowania karnego² zasadnicze obowiązki świadka obejmują

¹ Zob. m.in. Konstytucję RP (Dz.U. z 1997, nr 78, poz. 483 z późn. zm.); rezolucję Zgromadzenia Ogólnego OZN z dnia 29 listopada 1985 r.; zalecenia nr R (87)21 Komitetu Ministrów dla Państw Członkowskich w sprawie pomocy dla ofiar i zapobiegania wiktyimizacji przyjęte w dniu 17 września 1987 r. na 410 posiedzeniu Przedstawicieli Ministrów; Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 1950 r., Dz.U. z 1993 r., nr 61, poz. 284 z późn. zm.

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego, Dz.U. 1997, nr 89, poz. 555 ze zmianami, dalej: k.p.k.

m.in. obowiązek stawienia się na wezwanie organu procesowego i złożenia zeznań (art. 177 § 1 k.p.k.), obowiązek mówienia prawdy (art. 188 k.p.k.), obowiązek podania się oględzinom i badaniom (art. 192 k.p.k.), a także obowiązek złożenia przyrzeczenia (art. 187 § 2 k.p.k.). Uprawnienia świadków obejmują natomiast prawo do odmowy składania zeznań przysługujące osobom najbliższym w stosunku do oskarżonego i świadkom oskarżonym w innej sprawie o współudział w przestępstwie objętym postępowaniem (art. 182 k.p.k.), prawo uchylecia się od odpowiedzi na pytanie, jeżeli udzielenie odpowiedzi mogłoby narazić świadka lub osobę dla niego najbliższą na odpowiedzialność za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe (art. 183 § 1 k.p.k.), prawo żądania, by przesłuchano go na rozprawie z wyłączeniem jawności, jeżeli treść zeznań mogłaby narazić na hańbę jego lub osobę dla niego najbliższą (art. 183 § 2 k.p.k.), prawo do złożenia przez osobę pozostającą z oskarżonym w szczególnie bliskim stosunku osobistym wniosku o zwolnienie z obowiązku zeznawania lub udzielania odpowiedzi na pytania (art. 185 k.p.k.), prawo zastrzeżenia do wyłącznej wiadomości sądu lub prokuratora danych dotyczących miejsca zamieszkania świadka (art. 191 § 3 k.p.k.), prawo do ustanowienia pełnomocnika (art. 87 § 2 k.p.k.), a także prawo do zwrotu poniesionych kosztów (art. 618 § 1 pkt 7 k.p.k.)³.

Poza określeniem praw i obowiązków świadków, przepisy ustawy karnoprocesowej zawierają także szereg regulacji zobowiązujących lub uprawniających organy procesowe do wydawania decyzji kształtujących pozycję procesową świadka. Dotyczy to m.in. sytuacji zastosowania szczególnego trybu przesłuchania na odległość (art. 177 § 1a k.p.k.) lub przez sędziego wyznaczonego bądź sąd wezwany (art. 396 k.p.k.), utajnienia okoliczności umożliwiających ujawnienie tożsamości świadka (art. 184 k.p.k.), wymogu zapewnienia warunków swobody wypowiedzi (art. 171 k.p.k.), obowiązku stosownego pouczenia (art. 190 § 1 k.p.k., art. 191 § 2 k.p.k.), czy też wyłączenia jawności na czas przesłuchania pewnych kategorii świadków (art. 181 k.p.k., art. 360 § 3 k.p.k.).

Przepisy prawa karnego w sposób szczególny odnoszą się do pozycji pokrzywdzonego, w tym małoletniego pokrzywdzonego i świadka. Od 2003 r. obowiązuje w kodeksie postępowania karnego regulacja odnosząca się do szczególnego trybu przesłuchiwanie małoletnich pokrzywdzonych poniżej 15 roku życia⁴. Unormowanie zakłada, że ta grupa podmiotów powinna być indagowana w szczególnych warunkach, bez obecności (podejrzanego) oskarżonego, przy udziale biegłego psychologa, a czynność taką winien każdorazowo przeprowadzać sąd, także na etapie postępowania przygotowawczego. Przepis ten został nowelizowany w 2005 r., a zmiany wówczas wprowadzone zagwarantowały ochronę w trakcie przesłuchania także grupie świadków poniżej 15 roku życia, niewystępujących w charakterze pokrzywdzonego w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej, a także

³ Szczegółowo na temat praw i obowiązków świadków, w tym także w odniesieniu do grupy małoletnich świadków pisałam w monografii nt. *Karnoprawna ochrona dziecka przed wykorzystaniem seksualnym*, Warszawa 2012.

⁴ Ustawa z dnia 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych, Dz.U. nr 17, poz. 155 z późn. zm.

o przestępstwa z rozdziału XXV Kodeksu karnego (art. 185b k.p.k.). Zastrzeżono jednak, że przesłuchania w tym trybie można dokonać jedynie w sytuacji, gdy zeznania świadka mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy⁵.

Dnia 27 stycznia 2014 r. weszła w życie kolejna nowelizacja kodeksu postępowania karnego w zakresie dotyczącym ochrony dziecka (pokrzywdzonego – świadka) w postępowaniu karnym⁶. Kwestie będące przedmiotem nowelizacji są uregulowane w prawie Unii Europejskiej, w następujących aktach prawnych: Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej⁷, Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar⁸ oraz Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw⁹ i mają na celu wykonanie poszczególnych przepisów prawa Unii Europejskiej, o których mowa we wskazanych dyrektywach.

Ustawą nowelizującą dokonano modyfikacji treści art. 185a k.p.k. oraz art. 185b k.p.k. odnoszących się warunków przesłuchania małoletnich pokrzywdzonych i świadków. W zmienionym brzmieniu art. 185a k.p.k. wprowadzono zasadę ogólną, że pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania nie ukończył lat 15, przesłuchuje się w charakterze świadka tylko raz i tylko wtedy, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Szczególny tryb przesłuchania w zmienionej formie objął także małoletnich świadków poniżej 15 roku życia.

W znowelizowanym przepisie art. 185a k.p.k. rozszerzono, względem obowiązującego stanu prawnego, zakres przypadków, w których możliwe jest przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego w charakterze świadka tylko raz, o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej oraz o przestępstwa określone w rozdziale XXIII (przestępstwa przeciwko wolności, w tym przestępstwo handlu ludźmi). Istotnym *novum* w tym zakresie jest rozszerzenie ochrony małoletnich pokrzywdzonych, także o grupę pokrzywdzonych przestępstwami z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej. Warto bowiem zauważyć, że w dotychczasowym brzmieniu przepis art. 185a k.p.k. obejmował tylko pokrzywdzonych w sprawach o przestępstwa z rozdziałów XXV (przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności) i XXVI (przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece). Z kolei przepis art. 185b k.p.k. zapewniał ochronę świadkom będącym także pokrzywdzonymi w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej¹⁰. W literaturze słusznie podkreślono, że ochronny tryb przesłuchania będzie miał znacznie szerszy zakres podmiotowy, albowiem znajdzie

⁵ Ustawa z dnia 3 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, Dz.U. nr 141, poz. 1181.

⁶ Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego, Dz.U. z 2013 r., poz. 849.

⁷ Dalej: dyrektywa 2011/92, Dz. Urz. UE L 335 z dnia 17 grudnia 2011, s. 1.

⁸ Dalej: dyrektywa 2011/36, Dz. Urz. UE L 101/1 z dnia 15 kwietnia 2011, s. 1.

⁹ Dalej: dyrektywa 2012/29, Dz. Urz. UE L315 z dnia 14 listopada 2012, s. 57.

¹⁰ J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2013, uwagi do art. 185b k.p.k., teza 2, Legalis.

zastosowanie we wszystkich sprawach o przestępstwa popełnione „z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej”, co nie musi należeć do znamion ustawowych przestępstwa¹¹.

Z kolei w art. 185b k.p.k. W art. 185b § 1 k.p.k. poszerzono katalog przestępstw o te określone w rozdziale XXVI k.k., tak jak w art. 185a § 1 k.p.k. Do powyższej kategorii przestępstw nie dodano natomiast przestępstw określonych w rozdziale XXIII k.k. Ustawodawca uzasadnia to stwierdzeniem, że celem dyrektywy jest ochrona wyłącznie ofiar handlu ludźmi, a nie osób będących tylko świadkami popełnienia tego rodzaju przestępstwa. Wobec powyższego przepis art. 185b k.p.k. ma węższe zastosowanie względem art. 185a k.p.k., nie tylko ze względu na krąg podmiotów uprawnionych, ale także z uwagi na katalog przestępstw¹².

Rozszerzając krąg podmiotów, którym przysługuje szczególna ochrona w postępowaniu karnym, ustawodawca ograniczył się do wytycznych unijnych i w tym zakresie wypełnił zobowiązania wynikające z poszczególnych dyrektyw. W doktrynie postuluje się natomiast, aby szczególny tryb przesłuchania został rozszerzony na wszystkich małoletnich poniżej lat 15, niezależnie od rodzaju popełnionego przestępstwa¹³. Podkreśla się, że każde naruszenie lub zagrożenie dobra prawnego małoletniego poniżej 15 roku życia może wywołać negatywne skutki w jego psychice¹⁴. Wydaje się, że tak daleko idące zmiany nie są konieczne i mogłyby spowodować nadmierne obciążenie sądów, a w efekcie doprowadzić do przewlekłości postępowań. Obecny katalog uwzględnia szereg czynów, które mogą być popełniane na szkodę dzieci, są to niewątpliwie najczęstsze i najbardziej dotkliwe w skutkach przestępstwa.

Nowelizacja ustawy karnoprocesowej utrzymuje nadal zasadę jednokrotnego przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego poniżej lat 15, z zastrzeżeniem dwóch wyjątków, tj. sytuacji, gdy wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania lub żąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania¹⁵. Ustawodawca uzależnia jednak dopuszczalność składania zeznań przez małoletniego, który nie ukończył 15 lat, od tego, czy zeznania te mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Oznacza to, że przesłuchany winien być wyłącznie małoletni, którego zeznania mogą mieć istotny charakter z punktu widzenia celu procesu karnego, jakim jest pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sprawcy przestępstwa. W sytuacji natomiast uznania, że zeznania małoletniego pokrzywdzonego lub świadka nie mogą mieć „istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia w sprawie”, nie będzie on słuchany, we wszystkich sprawach, o których mowa w art. 185a k.p.k. Dotyczyć to będzie każdej okoliczności dotyczącej świadka, jego cech i właściwości

¹¹ L. K. Paprzycki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany do art. 1–424 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz.U. 97.89.555)*, Lex/el.

¹² Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny i niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 870); <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?documentId=96832B0ED113D8FBC1257AB4004F3B04>.

¹³ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 433.

¹⁴ A. Z. Krawiec, *Małoletni pokrzywdzony w polskim procesie karnym*, Toruń 2012, s. 184.

¹⁵ W odniesieniu do regulacji unijnych wskazać należy, że przepisy dyrektywy 2011/92 oraz 2011/36 nie stanowią o bezwzględnym wymogu jednokrotnego przesłuchania dziecka, lecz nakazują, by „liczba przesłuchań była jak najbardziej ograniczona i by były one przeprowadzane tylko w tych przypadkach, gdy jest to absolutnie niezbędne do celów postępowania przygotowawczego i sądowego”.

psychicznych, czy też sytuacji, w jakiej doszło do pokrzywdzenia, jak i w okresie wcześniejszym, które wykluczają możliwość przekazania przez świadka istotnych faktów dla rozstrzygnięcia sprawy¹⁶. Rozwiązanie to zdaje się budzić kontrowersje i należy do przyjętego zapisu podchodzić z dużą ostrożnością. Z jednej strony, słusznym wydaje się, że ustawodawca bierze pod uwagę możliwość wyłączenia jakiegokolwiek aktywności małoletniego, mając na względzie konieczność ochrony jego psychiki. Z drugiej natomiast, podstawa zastosowania tego ograniczenia jest ocenna i może rodzić obawy o jej nadużywanie, właśnie w celu doprowadzenia małoletniego do przesłuchania¹⁷. W większości bowiem przestępstw zeznania pokrzywdzonego dziecka wydają się niezbędne z punktu widzenia ustalenia odpowiedzialności sprawcy oraz zastosowania odpowiedniej reakcji karnej. W opracowaniach dotyczących poruszanej tematyki, jeszcze na gruncie dawnego stanu prawnego, podnoszono, że organa procesowe nie biorą pod uwagę sytuacji, w których dany świadek w ogóle nie ma możliwości zeznania, np. z uwagi na wiek lub stan psychofizyczny. Dotyczyło to spraw, w których pokrzywdzonymi były bardzo małe dzieci, trzy lub czteroletnie, z którymi nie było możliwości nawiązania kontaktu, albo też okazywało się, że świadek nie miał możliwości odtworzenia istotnych dla sprawy okoliczności¹⁸. Niewątpliwie ogromną rolę w tego rodzaju sprawach odgrywa biegły psycholog, którego zadaniem nie powinno być tylko bierne uczestnictwo w samej czynności przesłuchania i wydanie opinii, ale także zaangażowanie i rozmowa „zapoznawcza” przed indagowaniem dziecka, jak również badanie psychologiczne po zakończonych czynnościach procesowych. Wydaje się, że w praktyce rezygnacja z przesłuchania małoletniego może okazać się bardzo trudna. Dotyczy to zwłaszcza przestępstw o charakterze seksualnym, przy których najczęściej to właśnie małoletni pokrzywdzony jest jedynym źródłem dowodowym i często brak jest innych dowodów, które w takiej sytuacji mogłyby zastąpić dowód z przesłuchania i jednocześnie bez wątplenia rozstrzygnąć o odpowiedzialności karnej oskarżonego. Ocenę w zakresie istotności zeznań dziecka dla rozstrzygnięcia sprawy będzie podejmował każdorazowo sąd. To, w jaki sposób to nastąpi, będzie zależne od okoliczności konkretnej sprawy, osoby pokrzywdzonego, zgromadzonego materiału, a przede wszystkim konkretnego organu procesowego uprawnionego do podjęcia decyzji w tym względzie.

Przesłuchanie małoletniego w trybie art. 185a k.p.k. należy do czynności dowodowych pozostających w sferze wyłącznej kompetencji sądu. Jednocześnie, jest to

¹⁶ L. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 185a Kodeksu postępowania karnego*, Lex/el, nr 168717.

¹⁷ Zdaniem M. Klejnowskiej „nieistotność” posiadanych informacji może mieć związek z tym, że stan psycho-fizyczny dziecka nie pozwala na kontakt z nim, a nie z tym, że dziecko w ogóle nie posiada informacji. Niejednokrotnie jednak, aby się o tym przekonać, należałoby rozpocząć właśnie przesłuchanie. Trudno przed przesłuchaniem zawsze z góry i z całkowitą pewnością określić, jaki jest zakres informacji, które w istocie małoletni świadek ma do przekazania. Ocena aprioryczna dowodu ma jedynie charakter prognozowania o wartości dowodu dla sprawy. Przecież obejściem reguły jednorazowego przesłuchania byłaby, nieformalna poza przesłuchaniem, indagacja małoletniego w celu wybadania, czy dziecko ma istotne informacje w sprawie czy nie, M. Klejnowska, *Kilka uwag na tle znowelizowanych przepisów art. 185a k.p.k. i art. 185 b k.p.k. dotyczących przesłuchania małoletniego w procesie karnym*, Ius et Administratio 2014, nr 2, s. 36.

¹⁸ Zob. J. Mierzwińska-Lorencka, *Karnoprawna ochrona dziecka przed wykorzystywaniem seksualnym*, Warszawa 2012, s. 298.

jeden z dwóch przypadków, kiedy czynność taką przeprowadza się w postępowaniu przygotowawczym¹⁹. Przepis ten w wersji poprzedniej, jak i znowelizowanej nie określa (poza sytuacją, gdy żąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy przy pierwszym przesłuchaniu), kręgu podmiotów uprawnionych do inicjowania dowodu z przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego. Zastosowanie znajdują tu zatem ogólne przepisy dotyczące inicjatywy dowodowej w sprawach karnych, tj. norma art. 167 k.p.k. zgodnie z którą przesłuchanie takie może nastąpić zarówno z inicjatywy sądu, jak i na wniosek strony postępowania. Rozwiązanie to nie budzi wątpliwości, w przypadku, gdy przesłuchanie przeprowadzane jest w fazie jurysdykcyjnej. Rozpoznający sprawę sąd może wówczas z urzędu – dostrzegając potrzebę wyjaśnienia istotnych okoliczności – podjąć decyzję o ponownym przesłuchaniu. Należy jednak zauważyć, że wkrótce wejdzie w życie nowelizacja przepisu art. 167 k.p.k., który w zmienionej wersji przewiduje, że sąd dopuszcza i przeprowadza dowód z urzędu tylko „w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami”²⁰. Kwestia przesłuchania małoletniego z urzędu budzi nieco więcej wątpliwości w postępowaniu przygotowawczym (na etapie śledztwa lub dochodzenia)²¹. Z literalnej wykładni przepisu art. 185a k.p.k. wynika, że nie ma przeszkód do przeprowadzenia tej czynności z urzędu, także w postępowaniu przygotowawczym. Niemniej, jak słusznie dostrzega D. Karczmarska, jest to niespójne z modelem postępowania przygotowawczego, w ramach którego kierowniczą rolę sprawuje organ niesądowy, zaś sąd oddziałuje na tok postępowania jako czynnik „zewnątrzny”²². Oczywiście jest, że to nikt inny jak tylko prokurator lub inny organ postępowania przygotowawczego zna z urzędu sytuację dowodową prowadzonej sprawy oraz określa – kierując się względami celowości – kolejność czynności dowodowych. Wydaje się zatem, że zarówno pierwsze, jak i kolejne przesłuchania, o ile przeprowadzane są na etapie postępowania przygotowawczego, powinny być inicjowane przez prokuratora prowadzącego lub nadzorującego postępowanie. O potrzebie ponownienia czynności przesłuchania decyduje sąd, który nie zawsze musi podzielać stanowisko prokuratora występującego z takim wnioskiem. Sąd może zatem uznać, że okoliczności, na które powołuje się organ postępowania przygotowawczego lub uprawniona strona nie uzasadniają ponownego odbierania zeznań od świadka lub też nie są wystarczająco „istotne” bądź też mogą zostać wyjaśnione w drodze innych dowodów. Podzielić należy pogląd, że tryb inicjowania dowodu z zeznań małoletniego pokrzywdzonego należałoby zróżnicować w zależności od stadium procesu, a przepis powinien stanowić wprost, że

¹⁹ Druga sytuacja dotyczy przesłuchania świadka, co do którego zachodzi obawa, że nie można będzie przesłuchać go na rozprawie (art. 316 § 3 k.p.k.), z tym, że w tym przypadku jest ona przeprowadzana fakultatywnie, o ile zażądają tego uprawnione podmioty.

²⁰ Art. 1 pkt 51 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2013, poz. 1247.

²¹ W literaturze przedmiotu można spotkać pogląd, zgodnie z którym pierwsze przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego przeprowadza sąd z urzędu, a kolejne – o ile zaistnieją wymagane przesłanki – następuje na wniosek strony, tj. podejrzanego lub pokrzywdzonego działającego przez ustawowego przedstawiciela, zob. P. Świerk, *Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego na podstawie art. 185a kodeksu postępowania karnego*, Prok. i Prawo 2004, nr 5, s. 160.

²² D. Karczmarska, *Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, Prok. i Prawo 2014, nr 1, s. 22.

gdy sąd przesłuchuje małoletniego na etapie postępowania przygotowawczego, to czyni to wyłącznie na wniosek prokuratora, policji, podejrzanego lub pokrzywdzonego²³.

Ustawodawca nie zmienił zasadniczo kręgu osób uprawnionych do uczestnictwa w posiedzeniu w przedmiocie przesłuchania małoletniego. Podobnie jak dotychczas, są to sąd, prokurator, obrońca podejrzanego, pełnomocnik pokrzywdzonego oraz biegły psycholog. Nie uwzględniono w tym zakresie zaleceń wynikających z dyrektyw, w których wskazano, aby czynność przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego prowadziła, tam gdzie to możliwe i właściwe, ta sama osoba.

Ważną zmianę stanowi natomiast zapis, który umożliwia udział w przesłuchaniu pełnoletniej osobie wskazanej przez małoletniego pokrzywdzonego (świadka), o ile nie spowoduje to ograniczenia swobody wypowiedzi przesłuchiwanego. Brzmienie tego przepisu jednoznacznie wskazuje, że wybór osoby, która ma prawo uczestniczyć w przesłuchaniu, należy do małoletniego. Rozwiązanie takie spełnia wymogi dyrektyw, ale jednocześnie przełamuje zasadę wyrażoną w art. 51 § 2 k.p.k., zgodnie z którą prawa małoletniego pokrzywdzonego wykonuje jego przedstawiciel ustawowy lub osoba sprawująca nad nim samodzielnie pieczę. Stosownie do znowelizowanej treści art. 185a k.p.k. to małoletni składa oświadczenie woli, a osoba przez niego wskazana (o ile jej obecność nie spowoduje ograniczenia swobody wypowiedzi przesłuchiwanego) będzie mogła uczestniczyć w posiedzeniu, także w sytuacji, braku zgody, a nawet wobec sprzeciwu, przedstawiciela ustawowego małoletniego. Jediną przeszkodą do udziału takiej osoby w czynności przesłuchania jest stwierdzenie, że obecność „ogranicza swobodę wypowiedzi”. Tego rodzaju sytuacja może zaistnieć ze względu na rodzaj i okoliczności przestępstwa popełnionego na szkodę małoletniego, z uwagi na fakt, że którakolwiek z uprawnionych do uczestnictwa osób byłaby sprawcą przestępstwa lub też pozostawałaby w bliskiej relacji ze sprawcą takiego przestępstwa²⁴.

Wyjściem naprzeciw postulatam doktryny, jak również orzecznictwa Sądu Najwyższego, jest kolejna zmiana w przepisie art. 185a k.p.k., która miała także w swym założeniu przyczynić się do ograniczenia ilości przesłuchań²⁵. Chodzi mianowicie o wprowadzenie przez ustawodawcę obowiązku wyznaczenia obrońcy z urzędu dla podejrzanego, w celu zabezpieczenia jego praw w trakcie przesłuchania małoletniego. W tej sytuacji, zaniechanie wyznaczenia obrońcy podejrzanego przy pierwszym przesłuchaniu w trybie art. 185a k.p.k. § 1 k.p.k. będzie każdorazowo stanowiło błąd organu procesowego. Nie ma to oczywiście związku z faktyczną obecnością takiego obrońcy na posiedzeniu w przedmiocie przesłuchania małoletniego i nie może być w żadnym

²³ *Ibidem*, s. 23.

²⁴ A. Muszyńska, *Karnoprocesowe i kryminalistyczne problemy przesłuchania w charakterze świadka osoby nieletniej*, PPIA 2005, nr 72, s. 179; Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2010 r., sygn. I KZP 10/10, OSNKW 2010, nr 10, poz. 84; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2010 r., sygn. III KK 315/09, LEX nr 686665, Biuletyn Prawa Karnego 2011, nr 2, poz. 13; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2011 r., sygn. V KK 125/10, R-OSNKW 2011, poz. 27.

²⁵ Wyrok SN z dnia 24 listopada 2009 r., III KK 176/09, Lex nr 553885, z głosem M. Kornak, Lex/el.2010; A.Z. Krawiec, *Przesłuchanie małoletniego świadka po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, Prok. i Prawo 2013, nr 12, s. 125.

razie poczytywane jako naruszenie prawa do obrony oskarżonego²⁶. Wbrew sugestiom niektórych przedstawicieli doktryny, ustawodawca zrezygnował z wprowadzenia regulacji dającej możliwość wyznaczenia obrońcy z urzędu na cały okres toczącego się postępowania i ograniczył udział podmiotu fachowego jedynie do czynności przesłuchania małoletniego²⁷.

Obowiązek wyznaczenia oskarżonemu (podejrzanemu) obrońcy z urzędu, który w swym założeniu ma ograniczyć liczbę przesłuchań małoletnich, nie będzie oddziaływać w sytuacji, gdy do przesłuchania dziecka dochodzi w fazie *in rem*. W literaturze przedmiotu podkreśla się, że przedstawienie zarzutów powinno poprzedzać przesłuchanie małoletniego i opierać się na innych dowodach niż jego zeznania²⁸. Wobec tego należałoby wnioskować, że należy poszukiwać innych niż zeznania małoletniego źródeł dowodowych, co z kolei może prowadzić do przedwczesnego stawiania zarzutów podejrzanemu. Tymczasem, jak słusznie zwraca uwagę D. Karczmarska, czyny tak specyficzne jak przestępstwa na tle seksualnym, są najczęściej popełniane w warunkach dyskrecji, a pokrzywdzony jest często jedyną osobą, która może przekazać jakiegokolwiek informacje²⁹. Należy w tym miejscu odnotować, że także dyrektywy unijne zalecają, aby przesłuchiwanie małoletniego odbywało się bez nieuzasadnionej zwłoki, wkrótce po otrzymaniu informacji o przestępstwie³⁰.

W związku ze zmianami przepisów art. 185a k.p.k. oraz art. 185b k.p.k., jak również dodaniem art. 185c k.p.k. i art. 185d k.p.k. wprowadzono także obowiązek bezwarunkowego i obligatoryjnego utrwalenia za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk przesłuchania pokrzywdzonego. Tym samym usunięto warunek, zgodnie z którym utrwalenie przesłuchania było uzależnione od względów technicznych. Jednocześnie rozszerzono krąg podmiotów, których przesłuchanie musi być obligatoryjnie rejestrowane, zgodnie z rozszerzeniem podmiotowym stosowania przepisów art. 185a–185c k.p.k. Wprowadzenie tej regulacji było podyktowane nie tylko koniecznością implementacji do polskiego porządku prawnego dyrektyw unijnych, ale także z uwagi na liczne postulaty wysuwane przez praktyków³¹. Jak słusznie podkreślała Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego brak zapisu obrazu i dźwięku przesłuchania małoletniego może w praktyce podważać jednorazowy charakter tej czynności, generując wnioski oskarżonych o ponowne przesłuchanie świadka. Reje-

²⁶ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 2 lipca 2002 r. w sprawie S.N. przeciwko Szwecji, skarga nr 34209/96, Lex nr 75404.

²⁷ Uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2011 r., sygn. V KK 88/11, OSNKW 2011, nr 12, poz. 110, s. 51; A. Wilkowska-Płóciennik, *Przesłuchanie pokrzywdzonego dziecka w trybie art. 185a k.p.k.*, Prok. i Pr. 2010, nr 6, s. 32.

²⁸ K. Eichstaedt, *Glosa do uchwały z dnia 30 listopada 2004 r., sygn. akt I KZP 25/04*, Przegląd Sądowy 2006, nr 2, s. 152–153; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego...*, op. cit., s. 431–432.

²⁹ D. Karczmarska, *Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego...*, op. cit., s. 21.

³⁰ Art. 15 ust. 3 pkt a dyrektywy 2011/36 oraz art. 20 ust. 3 pkt a dyrektywy 2011/92.

³¹ Postulat taki był także wielokrotnie podnoszony przez Fundację Dzieci Niczyje, która podkreślała, że zapis obrazu i dźwięku najwierniej odtwarza sytuację małoletniego i stanowi wartościowy materiał dowodowy. Wspólnie z Ministerstwem Sprawiedliwości w 2010 roku wyraźnie określiła w „Standardach dotyczących przesłuchiwanie małoletnich świadków w trybie art. 185a i 185b k.p.k.”, że utrwalanie dźwięku i obrazu z przebiegu przesłuchania musi być zawsze bezwzględnie obligATORYJNE, zob. M. Horna, *Nowelizacja kodeksu postępowania karnego a ochrona małoletniego podczas przesłuchania*, Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka 2014, nr 2, s. 29.

stracja przesłuchania i możliwość odtworzenia jego przebiegu na rozprawie lepiej zabezpiecza też realizację zasady bezpośredniości i prawo do obrony, umożliwiając oskarżonemu, który nie ma prawa uczestniczyć osobiście w czynności przesłuchania, śledzenie zachowania świadka i dokonanie oceny jego wiarygodności³². Ustawodawca, znając realia i warunki pracy organów wymiaru sprawiedliwości, przewidział określony czas na zapewnienie odpowiednich warunków technicznych, które w poprzednim stanie prawnym były najczęstszą przyczyną odstąpienia od rejestracji audiowizualnej przebiegu przesłuchania³³.

Istotnym krokiem mającym na celu wzmocnienie ochrony małoletnich uczestniczących w procedurach karnych jest także obligatoryjny obowiązek sformułowany w dodanym art. 185d k.p.k. dotyczący przesłuchania małoletniego w odpowiednio przystosowanym do tego celu pomieszczeniu w siedzibie sądu lub poza nią. Ustawodawca nie sprecyzował co prawda w ustawie warunków, czy elementów technicznych wyposażenia takiego pomieszczenia, niemniej na mocy delegacji ustawowej, uregulowanie tej kwestii powierzył Ministrowi Sprawiedliwości. Warunki jakie powinno spełniać pomieszczenie przeznaczone do przesłuchania w trybie art. 185a k.p.k. i art. 185b k.p.k. zostały ostatecznie określone w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzonego w trybie określonym w art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego³⁴. Na podstawie § 5 rozporządzenia na potrzeby przesłuchań wyodrębnia się pokój techniczny i pokój przesłuchań. Stosownie do zapisu ust. 2 § 5 rozporządzenia, pokój przesłuchań jest miejscem, w którym sędzia przeprowadza przesłuchanie dziecka w obecności i z udziałem biegłego psychologa, tłumacza w przypadku jego powołania oraz warunkowo, za zgodą sędziego, także w obecności osoby pełnoletniej wskazanej przez dziecko albo osoby, o której mowa w art. 51 § 2 k.p.k. Z kolei pokój techniczny jest to pomieszczenie, w którym podczas przesłuchania małoletniego przebywają protokolant, obrońca, pełnomocnik pokrzywdzonego, prokurator, a także co do zasady osoba wymieniona w art. 51 § 2 k.p.k. i osoba pełnoletnia wskazana przez dziecko (§5 ust. 4 i 5). Precyzyjne opisanie przez ustawodawcę warunków jakim ma odpowiadać pomieszczenie techniczne oraz pokój przesłuchań, jak również wskazanie *expressis verbis*, które osoby mogą znajdować się w pokoju przesłuchań, a które nie powinny mieć bezpośredniego kontaktu z indagowanym dzieckiem, z pewnością wyeliminuje szereg przypadków „niechlubnej” praktyki, w której pomimo istnienia warunków do tzw. przyjaznego przesłuchania, nie korzystano z nich, narażając dzieci na ryzyko wtórnej wiktymizacji³⁵.

Na tle znowelizowanych przepisów art. 185a k.p.k. i art. 185b k.p.k. nie zniknęła niestety problem dopuszczalności szczególnych form przesłuchania z udziałem małoletniego okazania w celu rozpoznania lub konfrontacji. Poglądy doktryny w tej

³² bip.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/komisje-kodyfikacyjne/komisja=kodyfikacyjna-prawa-karnego/

³³ Zob. J. Mierzwińska-Lorencka, *Karnoprawna ochrona dziecka przed wykorzystywaniem seksualnym*, *op. cit.*, s. 322–335.

³⁴ Dz.U. Z dnia 24 grudnia 2013 r.

³⁵ Szerzej na ten temat: J. Mierzwińska-Lorencka, *Karnoprawna ochrona dziecka przed wykorzystywaniem seksualnym*, *op. cit.*, s. 317–322.

sprawie są zróżnicowane. C. Kąkol twierdzi, że wykładnia przepisu art. 185a § 2 k.p.k. zdecydowanie wyklucza konfrontację małoletniego pokrzywdzonego z oskarżonym³⁶. Podobne stanowisko przedstawia A. Wilkowska-Płóciennik, która akceptuje konfrontację małoletniego z innymi świadkami, podkreślając, że skoro przepis art. 185a k.p.k. wyklucza możliwość kontaktu małoletniego z oskarżonym, to tym samym wyłącza go jako uczestnika konfrontacji³⁷. R. Kmieciak dostrzega natomiast, że reguła jednokrotności wprost odnosi się do przesłuchania zwyczajnego, natomiast przepis milczy na temat szczególnych form, co może sprzyjać interpretacji, iż zarówno konfrontacja, jak i okazanie są dopuszczalne bez reglamentacji w granicach swojej przydatności. Zdaniem tego autora, ustawodawca nie zakazał wprost konfrontacji z udziałem małoletniego pokrzywdzonego, tak jak to uczynił w przypadku świadka utajnionego³⁸. D. Karczmarska wskazuje z kolei, że skoro w stosunku do małoletniego pokrzywdzonego nie zostało uchylone ogólne uprawnienie organu procesowego do przeprowadzania konfrontacji, to wyłączenie tej czynności na podstawie art. 185a § 2 k.p.k., jest możliwe tylko w drodze rozszerzającej wykładni tego przepisu, który powinien być ściśle interpretowany z uwagi na wyjątkowy i antygwarancyjny charakter. Autorka słusznie powołuje się na stanowisko Sądu Najwyższego, który w jednym z orzeczeń podkreślił, że norma art. 185a k.p.k. nie ustanawia bezwzględnej ochrony małoletniego, lecz jest wyrazem kompromisu pomiędzy dobrem dziecka w procesie karnym, a dobrem wymiaru sprawiedliwości i prawem oskarżonego do obrony³⁹. Z pewnością, w sytuacji konieczności przeprowadzenia konfrontacji należy dążyć do tego, aby wyłączyć dwustronny kontakt słowno-wizualny pomiędzy osobami konfrontowanymi, a treść wypowiedzi oskarżonego świadek poznawał za pośrednictwem przesłuchującego.

Niewątpliwie „krokiem milowym” ku lepszemu ochronie dzieci w postępowaniu karnym jest objęcie normą przepisu art. 185a k.p.k. także grupy małoletnich pomiędzy 15 a 18 rokiem życia. Ustawodawca w § 4 art. 185a k.p.k. przewiduje, że przesłuchaniu w warunkach określonych w tym przepisie można poddać małoletniego powyżej 15 roku życia, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że przesłuchanie w innych warunkach mogłoby wyrzucić negatywny wpływ na jego stan psychiczny. Zastosowanie tego szczególnego sposobu przesłuchania nie następowałoby automatycznie. Zostało bowiem uzależnione od ustalenia, że przesłuchanie w innych warunkach mogłoby wyrzucić negatywny wpływ na stan psychiczny pokrzywdzonego. Oceny

³⁶ C. Kąkol, *Glosa do postanowienia SN z dnia 24 listopada 2010 r., sygn. akt I KZP 21/10*, Lex 125158.

³⁷ A. Wilkowska-Płóciennik, *Przesłuchanie pokrzywdzonego dziecka w trybie art. 185a k.p.k.*, *op. cit.*, s. 35.

³⁸ R. Kmieciak, *Konfrontacja i okazanie z udziałem małoletniego świadka w postępowaniu karnym i w sprawach nieletnich*, [w:] P. Hofmański i S. Waltoś (red.), *W kręgu prawa nieletnich. Księga jubileuszowa Marianny Korcyl-Wolskiej*, Warszawa 2011, s. 326.

³⁹ A. Karczmarska, *Przesłuchanie małoletniego w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, *op. cit.*, s. 25; Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2010 r., sygn. akt I KZP 21/10, Lex 125158.

tej przesłanki dokonuje organ procesowy na tle okoliczności konkretnej sprawy, przy czym zasadą powinno być uzyskanie opinii biegłego psychologa na tę okoliczność⁴⁰.

Zgodnie z wymogami dyrektyw, ustawodawca szczególną ochroną objął także małoletnich świadków, którzy ukończyli 15 rok życia. I tak, z aktualnego brzmienia art. 185b § 2 k.p.k. wynika, że małoletniego świadka w sprawach o przestępstwa określone w rozdziałach XXV, XXVI kodeksu karnego oraz przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej przesłuchuje się w warunkach ochronnych wskazanych w art. 177 § 1a k.p.k. (przesłuchanie świadka na odległość z zastosowaniem urządzeń technicznych), gdy zajdzie uzasadniona obawa, że bezpośrednia obecność oskarżonego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania świadka lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny. Przepisów przewidujących ww. ochronę nie stosuje się do świadka współdziałającego w popełnieniu czynu zabronionego, o który toczy się postępowanie karne, lub świadka, którego czyn pozostaje w związku z czynem, o który toczy się postępowanie karne. Zmiana ta spowodowała względną obligatoryjność przesłuchania takiego świadka, a w uzasadnieniu rządowego projektu ustawy nowelizującej kodeks postępowania karnego wskazano, że „pierwsza z przesłanek zastosowania takiego trybu przesłuchania jest identyczna z przewidzianą w art. 390 § 2 k.p.k. podstawą czasowego wydalenia oskarżonego z sali rozpraw. Stwierdzenie zaistnienia drugiej przesłanki może mieć miejsce przy udziale biegłego psychologa przewidzianym już obecnie w art. 192 § 2 k.p.k.”⁴¹

Wprowadzone do kodeksu postępowania karnego w zakresie przeprowadzania czynności przesłuchania z udziałem małoletnich pokrzywdzonych i świadków stanowią niewątpliwie duży krok w kierunku wzmożonej ochrony dzieci uczestniczących w procedurach karnych. Dowodzi to, że zarówno postulaty przedstawicieli doktryny, jak i praktyków są przez ustawodawcę dostrzegane i uwzględniane w procesie legislacji. Jednocześnie, ustawodawca implementował znaczną część zaleceń wynikających z dyrektyw unijnych, uwzględniając przy tym także gwarancje procesowe oskarżonego. Z całą pewnością, obecne regulacje przyczynią się do zmniejszenia przypadków powtórnego, niekiedy wręcz wielokrotnego, indagowania małoletnich. Rozszerzenie kryteriów ochrony małoletniego o obligacyjny obowiązek rejestracji obrazu i dźwięku, wprowadzenie reguły przesłuchiwanie w specjalnych pomieszczeniach czy obowiązek wyznaczenia obrońcy z urzędu dla oskarżonego, to wyjście naprzeciw nie tylko pokrzywdzonym, ale także oskarżonym, którzy będą mogli zapoznać się z przebiegiem przeprowadzonej czynności i ewentualnie wnosić o ponowne przesłuchanie, w razie zaistnienia okoliczności, o których mowa w art. 185a k.p.k. *in fine*.

W ramach zmian mających na celu wzmocnienie pozycji, a także ochronę świadka i pokrzywdzonego (niezależnie od wieku) w postępowaniu karnym wprowadzono do polskiego porządku prawnego kompleksowy akt prawny mający na celu ochronę i pomoc dla pokrzywdzonego i świadka. Mowa tu o ustawie z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka⁴², która stanowi regula-

⁴⁰ Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny i niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 870); <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?documentId=96832B0ED113D8FBC1257AB4004F3B04>

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² Dz.U. 2015, Nr 21.

cję całościowo poświęconą ochronie pokrzywdzonych i świadków biorących udział w postępowaniu karnym i karno-skarbowym⁴³. Przepisy tej ustawy mają również na celu implementację dyrektyw europejskich, tj. dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw zastępującej decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW, a także dyrektywy Parlamentu i Rady 2011/99/UE z dnia 13 grudnia 2011 w sprawie europejskiego nakazu ochrony⁴⁴. Ustawa określa zasady, warunki i zakres stosowania środków ochrony i pomocy kierowanej do pokrzywdzonego i świadka oraz osób im najbliższych w sytuacji toczącego się lub zakończonego postępowania karnego (postępowania karnego skarbowego), jeśli istnieje zagrożenie dla ich życia lub zdrowia. Uznać należy, że usytuowanie przepisów mających na celu ochronę i pomoc dla świadków oraz pokrzywdzonych biorących udział w postępowaniu karnym w odrębnej ustawie jest rozwiązaniem słusznym i jak najbardziej uzasadnionym. Wprowadzone przepisy towarzyszą postępowaniu karnemu w sferze, która nie jest regulowana normami kodeksowymi i z punktu widzenia zasad i systematyki procedury karnej normy te nie mają charakteru ustrojowego. Nadto, podkreślenia wymaga, że środki ochrony i pomocy przewidziane w ustawie można stosować zarówno przed wszczęciem postępowania, jak i po jego zakończeniu. Ustawa wprowadza instrumenty ochrony i pomocy pokrzywdzonemu i świadkowi w związku z postępowaniem karnym. Środki te, podobnie jak w przypadku świadka koronnego, realizowane będą w sytuacjach zagrożenia życia lub zdrowia pokrzywdzonego lub świadka. Należy do nich: ochrona na czas czynności procesowej, ochrona osobista oraz pomoc w zakresie zmiany miejsca pobytu. Zastosowanie poszczególnych środków ochrony i pomocy będzie możliwe odpowiednio do stopnia zagrożenia życia lub zdrowia pokrzywdzonego lub świadka, po uzyskaniu jego zgody. W ramach środków uzupełniających ustawodawca przewiduje powołanie w komendach wojewódzkich Policji koordynatorów do spraw ochrony i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka, którzy w ramach obowiązków będą m.in. zapewniać współdziałanie jednostek Policji w udzielaniu i zapewnianiu pomocy i ochrony, gromadzić informacje o ewentualnych zagrożeniach, zapewniać pomoc psychologiczną⁴⁵.

Druga grupa przepisów ustawy zawiera zmiany w Kodeksie postępowania karnego, mające na celu podwyższenie standardów procesowych w zakresie ochrony świadków i pokrzywdzonych. Część spośród tych zmian stanowi także implementację dyrektywy 2012/29/UE.

Z uwagi na ramy niniejszego opracowania, przedstawione zostaną tylko te regulacje, które mają szczególne znaczenie w odniesieniu do grupy małoletnich pokrzywdzonych i świadków.

Zmianą o charakterze dyrektywy interpretacyjnej wpływającą na ukształtowanie postępowania karnego jest między innymi uzupełnienie art. 2 § 1 pkt 3 k.p.k. Jako

⁴³ Należy zauważyć, że uprzednio obowiązujące regulacje miały charakter niejednorodny i były rozproszone w szeregu różnych przepisów. Całościowa regulacja była przewidziana jedynie w odniesieniu do świadka koronnego (Ustawa z dnia 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym, Dz.U. z 2007, Nr 36, poz. 232 z późn. zm.).

⁴⁴ Dz. Urz. UE L 315 z 14.11.2012; Dz. Urz. UE z dnia 13.12.2011 r., L 338/2.

⁴⁵ Zob. na ten temat M. Piechocki, Świadek pod ochroną, Na Wokandzie 2014, nr 20, s. 14 i nast.

równorzędny cel procesu karnego wprowadzono, obok ochrony uprawnionych interesów pokrzywdzonego, także poszanowanie jego godności. Przywołanie tego standardu w treści k.p.k. wzmocni podmiotowość osób pokrzywdzonych przestępstwem w procesie wymierzania sprawiedliwości⁴⁶.

Niezwykle istotną zmianą, z punktu widzenia potrzeby szczególnej ochrony małoletniego pokrzywdzonego, jest nowelizacja przepisu art. 300 k.p.k. Przepis ten normuje kwestie pouczenia pokrzywdzonego przed pierwszym przesłuchaniem. W zmienionej wersji rozszerzono zakres pouczenia pokrzywdzonego o przysługujących mu prawach, wskazując *expressis verbis* jego treść⁴⁷. Co istotne, pouczenia mają być dokonywane przy zastosowaniu standardowych wzorów, opracowanych przez Ministra Sprawiedliwości i sformułowanych prostym i przystępnym językiem. Ponadto, organ dokonujący czynności jest zobowiązany do wręczenia pokrzywdzonemu treści pouczenia na piśmie, który otrzymanie pouczenia potwierdza podpisem. Jak słusznie podnosi S. Steinborn, wręczenie takiego pisemnego pouczenia nie zwalnia organu procesowego od ewentualnego pouczenia w formie ustnej, jeżeli taką potrzebę zgłosi osoba pouczana lub z okoliczności sprawy i ewentualnie okoliczności towarzyszących wręczeniu pouczenia będzie wynikało, iż zrozumienie treści pisemnego pouczenia może podejrzanemu lub pokrzywdzonemu przysporzyć trudności (np. ze względu na wiek, stan fizyczny lub psychiczny, niski stopień rozwoju intelektualnego, niskie wykształcenie, słabą umiejętność czytania, słaby wzrok itp.)⁴⁸. Pouczenie ustne ma szczególne znaczenie w odniesieniu do małoletnich świadków, względem których powinno być ono dostosowane do możliwości percepcyjnych dziecka. W przypadku tej grupy świadków organ procesowy powinien szczególnie dbać, aby pisemne pouczenie zostało uzupełnione niezbędnymi wyjaśnieniami dostosowanymi do wieku osoby, do której jest kierowane. Przyznanie świadkom prawa do informacji

⁴⁶ Do konieczności poszanowania godności pokrzywdzonych nawiązuje również wprost art. 18 dyrektywy 2012/29/UE.

⁴⁷ Stosownie do treści art. 300 § 2 k.p.k. pokrzywdzonego poucza się o:

- 1) posiadaniu statusu strony procesowej w postępowaniu przygotowawczym oraz o wynikających z tego uprawnieniach, w szczególności:
 - do składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia i warunkach uczestniczenia w tych czynnościach określonych w art. 51, 52 i 315–318,
 - do korzystania z pomocy pełnomocnika, w tym do złożenia wniosku o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu w okolicznościach wskazanych w art. 78,
 - do końcowego zapoznania się z materiałami postępowania przygotowawczego,
- 2) uprawnieniu określonym w art. 23a § 1 (prawo wnioskowania o skierowanie sprawy do mediacji),
- 3) uprawnieniu określonym w art. 87a (prawo do wnioskowania o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu w postępowaniu sądowym – wejdzie w życie dopiero 1 lipca 2015 r.),
- 4) uprawnieniu określonym w art. 306 (prawo zażalenia na decyzję o zaniechaniu ścigania),
- 5) obowiązkach i konsekwencjach wskazanych w art. 138 (obowiązek wskazania adresata dla doręczeń w kraju przez osobę przebywającą za granicą i skutki jego niewykonania) i art. 139 (konsekwencje zmiany miejsca zamieszkania lub pobytu bez powiadomienia organu prowadzącego postępowanie).

Zgodnie natomiast z brzmieniem art. 300 § 2a k.p.k. przed pierwszym przesłuchaniem świadka poucza się o jego uprawnieniach i obowiązkach określonych art. 177-192a oraz o dostępnych środkach ochrony i pomocy.

⁴⁸ S. Steinborn, *Komentarz do art. 300 k.p.k.*, Lex/el 2015.

jest szczególnie istotne, z tego chociażby względu, że świadomość uprawnień z pewnością przyczyni się do pełniejszego ich wykorzystywania. Wyraźnie wskazanie, że organ procesowy jest zobowiązany do takiego poinformowania o treści przepisów, które umożliwi zrozumienie także osobie niekorzystającej z pomocy obrońcy lub pełnomocnika, wyeliminuje natomiast sytuacje, w których owo pouczenie miało charakter wyłącznie formalny.

Kolejną, istotną kwestią z punktu widzenia małoletniego świadka jest dodanie przepisu art. 299a k.p.k., który umożliwia udział osoby wskazanej przez pokrzywdzonego podczas czynności w postępowaniu przygotowawczym. Warunkiem jest, aby udział tej osoby nie utrudniał w istotny sposób czynności. W dotychczasowym stanie prawnym, udział takiej osoby zapewniał przepis art. 185 § 2 k.p.k. Obecnie, dzięki regulacji z art. 299a k.p.k., z możliwości tej będą mogli skorzystać także małoletni świadkowie nieobjęci trybem przesłuchania z art. 185a k.p.k.

Nowelizacja ustawy karnoprocesowej przewiduje także szersze wykorzystanie urządzeń telekomunikacyjnych do przesłuchania świadków, co, w odniesieniu do dzieci, ma także niezwykle istotne znaczenie. Może to mieć zastosowanie w sytuacji, gdy należy się obawiać, że obecność oskarżonego mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania świadka lub biegłego. W dotychczasowym brzmieniu przepis art. 390 k.p.k. umożliwiał jedynie przeprowadzenie przesłuchania pod nieobecność oskarżonego. Zmiana dokonana ustawą z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka umożliwia dodatkowo przeprowadzenie przesłuchania w formie videokonferencji, która dotychczas była przewidziana wyłącznie jako sposób przesłuchania świadka na odległość, świadka anonimowego oraz świadka małoletniego przesłuchiwanego w trybie art. 185a k.p.k. Wprowadzenie tej możliwości w omawianych sytuacjach jest rozwiązaniem korzystnym zarówno dla świadka, biegłego, jak i samego oskarżonego. Zmiana przyczyni się również do możliwości skorzystania z tego rozwiązania także przez małoletnich świadków, którzy nie podlegają ochronnym trybom przesłuchania.

Trzecia grupa przepisów zawartych w ustawie o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka stanowi implementację dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/99/UE. Wprowadzone przepisy mają na celu podniesienie standardów ochrony pokrzywdzonego w postępowaniu karnym w sytuacjach transgranicznych. Regulacje zawarte w dyrektywie dają osobom chronionym w chwili przeniesienia się do innego państwa członkowskiego możliwość wystąpienia z wnioskiem o wydanie tzw. europejskiego nakazu ochrony, co umożliwi władzom w nowym miejscu zamieszkania uznanie i wykonanie środków ochrony przyznanych na terytorium innego państwa. Dyrektywa ma zastosowanie do środków, których celem jest ochrona danej osoby przez czynem zabronionym innej osoby, mogącym w jakikolwiek sposób zagrozić jej życiu, nieetykalności fizycznej lub psychicznej, godności, wolności osobistej lub seksualnej. Dotyczy to środków takich jak: zakaz przebywania w określonych miejscach, miejscowościach lub na określonych obszarach, gdzie mieszka lub które odwiedza osoba podlegająca ochronie; zakaz lub ograniczenia wszelkich form kontaktu z osobą podlegającą ochronie, w tym kontaktów telefonicznych, elektronicznych, korespondencyjnych, faksowych czy innych; zakazu lub ograniczenia możliwości zbliżania się na odległość mniejszą, niż to określono, do osoby podlegającej ochronie. Wszystkie wymienione w dyrektywie środki znane są w polskiemu porządkowi prawnemu i mogą zostać orzeczone

w dowolnej fazie postępowania karnego⁴⁹. Regulacja europejska nie przewiduje obowiązku wprowadzenia do krajowych systemów prawnych nowych środków ochrony, ani nie ustanawia obowiązku wprowadzenia lub zmiany systemu prawa karnego na potrzeby wykonywania europejskiego nakazu ochrony. Tworzy on jedynie mechanizm umożliwiający – w określonych sytuacjach – zastosowanie istniejących, krajowych rozwiązań prawnych. Dodany przedmiotową ustawą rozdział 66j k.p.k. reguluje kwestie wystąpienia przez polski sąd lub prokuratora do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie europejskiego nakazu ochrony na podstawie orzeczonego wobec oskarżonego środka zapobiegawczego, środka karnego lub probacyjnego albo obowiązku nałożonego w związku z warunkowym zwolnieniem. Dotyczy to sytuacji, w której pokrzywdzony już przebywa lub zamierza przebywać w innym państwie członkowskim (art. 611w § 1 k.p.k.). Jak słusznie zwraca uwagę E. Bieńkowska, zabrakło tu zobowiązania organu procesowego orzekającego określony środek ochrony do poinformowania pokrzywdzonego o możliwości i warunkach ubiegania się o europejski nakaz ochrony, czego wymaga art. 6 ust. 5 dyrektywy 2011/99/UE⁵⁰. Z kolei dodany rozdział 66k k.p.k. określa procedurę związaną z wystąpieniem państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie europejskiego nakazu ochrony do właściwego organu polskiego. Zastrzeżenia budzi także unormowanie zawarte w dodanym przepisie art. 611w § 3 k.p.k. dotyczące treści europejskiego nakazu ochrony. Przepis ten ogólnikowo wskazuje, że nakaz ma zawierać informacje umożliwiające jego prawidłowe wykonanie dotyczące orzeczenia, osoby pokrzywdzonego, oskarżonego i orzeczonego środka lub obowiązku. Tymczasem, stosownie do wymogów art. 7 dyrektywy 2011/99/UE nakaz winien być wydawany na formularzu stanowiącym załącznik do dyrektywy i zawierać informacje szczegółowo opisane w tym przepisie.

Na koniec warto także zwrócić uwagę na istotne zmiany ustawodawcze w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich⁵¹. Nowelą z dnia 30 sierpnia 2013 r. wprowadzono szereg zmian, w tym między innymi związanych z przesłuchiwaniami nieletnich, a także osób małoletnich innych niż nieletni⁵².

Sposób przesłuchania nieletniego przez Policję w postępowaniu w sprawach nieletnich reguluje przepis art. 32f u.p.n. Co do zasady Policja przesłuchuje nieletniego w obecności rodziców, którym przysługuje władza rodzicielska, opiekuna nieletniego lub obrońcy nieletniego. W wyjątkowych wypadkach, gdyby to było niemożliwe, należy wezwać wskazaną przez nieletniego osobę mu bliską, przedstawiciela szkoły, do której nieletni uczęszcza, asystenta rodziny, koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej lub przedstawiciela organizacji społecznej, do której zadań statutowych należy oddziaływanie wychowawcze na nieletnich lub wspomaganie procesu resocjalizacji.

⁴⁹ Stosownie do uregulowań polskiego prawa karnego zakazy: przebywania w określonych miejscach, kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami oraz zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób mogą zostać orzeczone jako element środka zapobiegawczego w postaci dozoru, jako środek karny określony w art. 39 pkt 2b k.k., obowiązek probacyjny określony w art. 72 § 1 pkt 7 i 7a k.k. lub obowiązek związany z warunkowym zwolnieniem skazanego.

⁵⁰ E. Bieńkowska, *Uprawnienia pokrzywdzonego w ujęciu nowych projektów nowelizacji prawa karnego*, Prok. i Prawo 2014, nr 11–12, s. 83–84.

⁵¹ Dz.U. Nr 35, poz. 228 ze zm., dalej: u.p.n.

⁵² Ustawa z dnia 30 sierpnia 2013 r. o zmianie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2013 r., poz. 1165).

Katalog podmiotów wymienionych tym przepisem, uprawnionych do udziału w czynności przesłuchania nieletniego, jest wyczerpujący. Dokonanie natomiast tej czynności bez udziału wyszczególnionych osób stanowi poważne naruszenie procesowe⁵³. Istotnym *novum* w kwestii przesłuchania nieletniego jest to, że na podstawie powołanego przepisu przesłuchanie prowadzone przez Policję odbywa się w myśl dyrektywy zawartej w art. 19 u.p.n. Przepis ten zawiera dyrektywę ogólną co do sposobu wysłuchania nieletniego i odnosi się do wszystkich organów, które są upoważnione do wysłuchania nieletniego. Ustawodawca zastrzega, że przy wysłuchaniu nieletniego powinno dążyć się do zapewnienia mu pełnej swobody wypowiedzi, w miarę możliwości zapewnić warunki przesłuchania zbliżone do naturalnych, a także unikać wielokrotnego indagowania nieletniego co do tych samych okoliczności lub okoliczności ustalonych już innymi dowodami i niebudzących wątpliwości. Jednoznaczne wskazanie przez ustawodawcę, że przy przesłuchaniu nieletniego przez Policję stosuje się odpowiednio przepis dotyczący ogólnych dyrektyw wysłuchania, zatarło różnice pomiędzy wysłuchaniem nieletniego przez Policję i przez sąd, a jednocześnie rozwiązało wątpliwości doktryny w zakresie możliwości stosowania wytycznych z art. 19 u.p.n. przy przesłuchaniu prowadzonym przez Policję⁵⁴.

Norma zawarta w art. 32f u.p.n. nie ma zastosowania do przesłuchania nieletniego świadka, wobec którego odpowiednie zastosowanie mają przepisy ustawy karnoprosesowej. Ustawodawca, także i w tym zakresie, dokonał stosownej zmiany w przepisach u.p.n., wskazując w art. 20 § 2 u.p.n., że czynności dowodowe z udziałem osób małoletnich innych niż nieletni przeprowadza się przy odpowiednim zastosowaniu przepisów Kodeksu postępowania karnego. W poprzednim stanie prawnym brak było jednoznacznych norm, które zapewniałyby jednakowe traktowanie małoletnich świadków w sprawach przeciwko dorosłym sprawcom przestępstw oraz w postępowaniu w sprawach sprawców nieletnich⁵⁵. Obecnie, przesłuchując małoletniego świadka, sąd

⁵³ Wyjaśnienia nieletniego odebrane bez zachowania wymogów przewidzianych w art. 39 ustawy z 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. z 1982 r. Nr 35, poz. 228) nie mogą stanowić dowodu w postępowaniu karnym, ponieważ przepis ten przewiduje, by przesłuchanie nieletniego odbywało się w obecności rodziców lub opiekuna albo obrońcy, a jeżeli zapewnienie ich obecności było w danym wypadku niemożliwe, należy wezwać nauczyciela lub przedstawiciela organizacji społecznej zainteresowanej sprawami wychowania. Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 1990 r., sygn. akt I KR 18/90, OSP 1991, z. 5, poz. 122.

⁵⁴ Niektórzy autorzy stali na stanowisku, że dyrektywy z art. 19 u.p.n. nie mają zastosowania do przesłuchania policyjnego dokonywanego w trybie art. 32f u.p.n. Zob. A. Gaberle, M. Korcył-Wolska, *Komentarz do ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich*, Gdańsk 2002, s. 119. Inni z kolei wyrażali odmienny pogląd. Zob. T. Bojarski, E. Skrętowicz, *Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 88; P. Górecki, S. Stachowiak, *Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 84.

⁵⁵ Mimo to, zarówno w orzecznictwie, jak i doktrynie przyjmowano, że w przypadku przesłuchania osób małoletnich innych niż nieletni powinno się stosować przepisy ustawy karnoprosesowej. Zob. wyroki SN z dnia 24 lutego 1988 r., sygn. akt V KRn 356/87, niepubl.; z dnia 12 stycznia 1987 r., sygn. akt I KR 454/86, OSNKW 1987, nr 7-8, poz. 72 z głosem L. Elasa, PiP 1988, z. 7, s. 150; M. Klejnowska, *Przesłuchanie nieletniego w postępowaniu karnym a europejskie standardy ochrony praw człowieka*, [w:] E. Dynia, C.P. Kłak (red.), *Europejskie standardy ochrony praw człowieka a ustawodawstwo polskie*, Rzeszów 2005, s. 309–326; A. Gerecka-Żołyńska, P. Górecki, P. Wiliński, *Nowe rozwiązania kodeksu postępowania karnego w zakresie dowodu z zeznań świadka*, [w:] Z. Sobolewski, G. Artymiak, C.P. Kłak (red.), *Problemy nowelizowanej procedury karnej*, Kraków 2004, s. 169–188.

obligatoryjnie będzie stosował przepisy procedury karnej. W ten sposób przeniesiono do postępowania sądowego w sprawach nieletnich praktykę przesłuchiwanie małoletnich świadków według zasad przewidzianych w art. 185a k.p.k. oraz art. 185b k.p.k. Regulacja ta pozwoli na wykorzystanie i rozszerzenie pozytywnych doświadczeń „pokoi przyjaznego przesłuchania” przez zapewnienie małoletnim możliwie najlepszych warunków do składania zeznań. Jednocześnie zapewniono w ten sposób jednakowe traktowanie małoletnich świadków w sprawach przeciwko dorosłym sprawcom przestępstw oraz w postępowaniu w sprawach nieletnich.

Przedstawiona analiza rozwiązań przyjętych w ustawie karnoprocesowej, jak również w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz w ustawie o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka, wskazuje, że rysują się wyraźne tendencje zmierzające do wzmocnienia pozycji małoletniego pokrzywdzonego w postępowaniu karnym. Dowodzą tego zwłaszcza zmiany w zakresie przeprowadzania czynności przesłuchania dzieci, które, w obecnym stanie prawnym, mają zapewnione szczególne środki chroniące je przed bezpośrednim kontaktem z oskarżonym. Za niezwykle cenną zmianę uznać należy objęcie szczególną ochroną (co prawda nie we wszystkich kategoriach spraw) dzieci pomiędzy 15 a 18 rokiem życia. Doniosły charakter ma także nowelizacja przepisów ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich w zakresie unormowań związanych z wysłuchaniem nieletnich oraz przesłuchaniem małoletnich innych niż nieletni. Nie można bowiem pomijać potrzeby szczególnego traktowania także nieletnich sprawców. Przyznane im w obecnym kształcie ustawy uprawnienia procesowe przyczynią się do wzmocnienia ich pozycji, a także zapewnią lepszą ochronę przysługujących im uprawnień. Pewne zastrzeżenia można mieć co prawda do nowelizacji przepisów kodeksu postępowania karnego w zakresie wprowadzonym przez ustawę o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka, zwłaszcza w omówionym aspekcie wykonania europejskiego nakazu ochrony. Unormowania, które co do zasady winny stanowić wyraz implementacji dyrektyw unijnych, nie w każdym wypadku czynią zadość przepisom prawa europejskiego, a niekiedy są wręcz z nimi niezgodne. Przyczyną tego stanu rzeczy, jest z pewnością fakt jednoczesnego wprowadzania zbyt wielu reform prawa karnego, zwłaszcza na tak szerokim i skomplikowanym gruncie.

BIBLIOGRAFIA

- Bieńkowska E., *Uprawnienia pokrzywdzonego w ujęciu nowych projektów nowelizacji prawa karnego*, Prok. i Prawo 2014, nr 11–12, s. 68–86.
- Bojarski T., Skrętowicz E., *Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Komentarz*, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2007.
- Eichstaedt K., *Glosa do uchwały z dnia 30 listopada 2004 r., sygn. akt I KZP 25/04*, Przegląd Sądowy 2006, nr 2, 152–156.
- Gaberle A., Korcyl-Wolska M., *Komentarz do ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich*, Wydawnictwo Arche, Gdańsk 2002.
- Gerecka-Zołyńska A., Górecki P., Wiliński P., *Nowe rozwiązania kodeksu postępowania karnego w zakresie dowodu z zeznań świadka*, [w:] Z. Sobolewski, G. Artymiak, C.P. Kłak (red.), *Problemy znowelizowanej procedury karnej*, Wydawnictwo Zakamycze, Kraków 2004, s. 169–188.

- Górecki P., Stachowiak S., *Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Komentarz*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2010.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym. Komentarz*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2008.
- Horna M., *Nowelizacja kodeksu postępowania karnego a ochrona małoletniego podczas przesłuchania*, Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka 2014, nr 2, s. 51–71.
- Karczmarska D., *Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, Prok. i Prawo 2014, nr 1, s. 14–28.
- Kąkol C., *Glosa do postanowienia SN z dnia 24 listopada 2010 r., sygn. akt I KZP 21/10*, Lex 125158.
- Klejnowska M., *Przesłuchanie nieletniego w postępowaniu karnym a europejskie standardy ochrony praw człowieka*, [w:] E. Dynia, C.P. Kłak (red.), *Europejskie standardy ochrony praw człowieka a ustawodawstwo polskie*, Rzeszów 2005, s. 309–326.
- Klejnowska M., *Kilka uwag na tle znówelizowanych przepisów art. 185a k.p.k. i art. 185 b k.p.k. dotyczących przesłuchania małoletniego w procesie karnym*, Ius et Administratio 2014, nr 2, s. 33–46.
- Kmieciak R., *Konfrontacja i okazanie z udziałem małoletniego świadka w postępowaniu karnym i w sprawach nieletnich*, [w:] P. Hofmański i S. Waltoś (red.), *W kręgu prawa nieletnich. Księga jubileuszowa Marianny Korcyl-Wolskiej*, Warszawa 2011, s. 320–328.
- Krawiec A.Z., *Małoletni pokrzywdzony w polskim procesie karnym*, Wydawnictwo TNOiK, Toruń 2012.
- Krawiec A.Z., *Przesłuchanie małoletniego świadka po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, Prok. i Prawo 2013, nr 12, s. 117–131.
- Mierzwińska-Lorencka J., *Karnoprawna ochrona dziecka przed wykorzystywaniem seksualnym*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2012.
- Muszyńska A., *Karnoprocesowe i kryminalistyczne problemy przesłuchania w charakterze świadka osoby nieletniej*, PPIA 2005, nr 72, s. 179–187.
- Paprzycki L.K. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany do art. 1–424 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz.U. 97.89.555)*, Lex/el
- Piechocki M., *Świadek pod ochroną*, Na Wokandzie 2014, nr 20, s. 14–19.
- Skorupka J. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2013, uwagi do art. 185b k.p.k., teza 2, Legalis.
- Świerk P., *Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego na podstawie art. 185a kodeksu postępowania karnego*, Prok. i Prawo 2004, nr 5, s. 149–162.
- Wilkowska-Płóciennik A., *Przesłuchanie pokrzywdzonego dziecka w trybie art. 185a k.p.k.*, Prok. i Pr. 2010, nr 6, s. 32–38.

Akty prawne i orzecznictwo

- Dyrektywa 2011/92, Dz. Urz. UE L 335 z dnia 17 grudnia 2011.
- Dyrektywa 2011/36, Dz. Urz. UE L 101/1 z dnia 15 kwietnia 2011.
- Dyrektywa 2012/29, Dz. Urz. UE L315 z dnia 14 listopada 2012.
- Konstytucja RP (Dz.U. z 1997, nr 78, poz. 483 z późn. zm.).
- Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 1950 r., Dz.U. z 1993 r., nr 61, poz. 284 z późn. zm.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2010 r., sygn. akt I KZP 21/10, Lex 125158.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2011 r., sygn. V KK 125/10, R-OSNKW 2011, poz. 27.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2011 r., sygn. V KK 88/11, OSNKW 2011, nr 12, poz. 110.

- Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego OZN z dnia 29 listopada 1985 r.
- Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny i niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 870); <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?documentId=96832B0ED113D8FBC1257AB4004F3B04>
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2010 r., sygn. I KZP 10/10, OSNKW 2010, nr 10, poz. 84.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego, Dz.U. 1997, nr 89, poz. 555 ze zmianami, dalej: k.p.k.
- Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 2 lipca 2002 r. w sprawie S.N. przeciwko Szwecji, skarga nr 34209/96, Lex nr 75404.
- Wyrok SN z dnia 24 lutego 1988 r., sygn. akt V KRN 356/87, niepubl.
- Wyrok SN z dnia 12 stycznia 1987 r., sygn. akt I KR 454/86, OSNKW 1987, nr 7-8, poz. 72 z glosą L. Elasa, PiP 1988, z. 7, s. 150.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 1990 r., sygn. akt I KR 18/90, OSP 1991, z. 5, poz. 122.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2010 r., sygn. III KK 315/09, LEX nr 686665, Biuletyn Prawa Karnego 2011, nr 2, poz. 13.
- Wyrok SN z dnia 24 listopada 2009 r., III KK 176/09, Lex nr 553885, z glosą M. Kornak, Lex/el.2010.
- Zalecenie nr R (87)21 Komitetu Ministrów dla Państw Członkowskich w sprawie pomocy dla ofiar i zapobiegania wiktyimizacji przyjęte w dniu 17 września 1987 r. na 410 posiedzeniu Przedstawicieli Ministrów

NOWE REGULACJE W ZAKRESIE OCHRONY DZIECKA W POSTĘPOWANIU KARNYM I SKUTKI ICH WPROWADZENIA

Streszczenie

Opracowanie ma na celu prezentację znowelizowanych przepisów kodeksu postępowania karnego w zakresie normującym tryb i warunki przesłuchania małoletnich pokrzywdzonych i świadków (art. 185a k.p.k. oraz art. 185b k.p.k.), przepisów ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich w zakresie odnoszącym się do wysłuchania nieletnich oraz przesłuchania małoletnich innych niż nieletni oraz przepisów ustawy o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka. W tekście zostały omówione znowelizowane przepisy w kontekście implementacji dyrektyw unijnych, oceniono skutki ich wprowadzenia oraz problemy, jakie mogą wyniknąć w związku z ich stosowaniem w praktyce organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości. Przy pisaniu tekstu posłużono się metodą dogmatyczną. Dokonano także analizy orzecznictwa sądowego i uwzględniono statystyki sądowe. W opracowaniu wykazano, że przepisy karne zapewniają małoletnim różne poziomy ochrony, które uzależnione są od kryterium podmiotowego, tj. wieku, pozycji procesowej – świadek/pokrzywdzony oraz kryterium przedmiotowego – charakter popełnionego przestępstwa.

Słowa kluczowe: *świadek, pokrzywdzony, małoletni, czynności procesowe, przesłuchanie*

NEW REGULATIONS OF CHILD PROTECTION IN CRIMINAL PROCEEDING AND CONSEQUENCES OF THEIR IMPLEMENTATION

Summary

The article aims to present the amended provisions of the Criminal Procedure Code regulating the mode and conditions for questioning aggrieved minors and witnesses (Article 185a CPC and Article 185b CPC), provisions of the Act on proceeding in cases involving minors in the area of hearing and questioning them and provisions of the Act on the protection of and assistance for the aggrieved and witnesses. The article discusses amended provisions in the context of the EU directives implementation and assesses the consequences of their implementation and problems that may result from their implementation in the practice of law enforcement and justice administration organs. The author uses a dogmatic method. She also analyses court decisions as well as court statistics. She proves that criminal law regulations provide minors with various levels of protection that depend on such criteria as age, the type of party to the proceeding (a witness/ the aggrieved) or the character of a crime.

Key words: *witness, aggrieved, minor, proceeding activities, questioning*